

Eeva-Johanna Eloranta sd

Kirjallinen kysymys sanataideopettajan ja sanataidepedagogin korkeakoulututkinnosta ja koulutuspolusta

Eduskunnan puhemiehelle

Heikko lukutaito koskee jopa 11 %:a aikuisista ja lähes 14 %:a nuorista. Heikko lukutaito voi vaikeuttaa arjessa selviytymistä, ja se voi olla este työllistymiselle tai opiskelupaikan saamiselle. Lukutaidon edistäminen on vahvasti sidoksissa syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallisuuden vahvistamiseen.

Koulujen tekemä lukutaitotyö on tärkeää. Opettajilta kuitenkin vaaditaan jo nyt paljon, ja kaiken muun ohessa pitäisi pelastaa lukutaitokin. Lukutaitotyön vastuuta voisi ja pitäisi jakaa aiempaa enemmän sanataidekasvattajille, jotka voivat harrastustoiminnan avulla vahvistaa lasten ja nuorten intoa lukemiseen ja kirjoittamiseen. Näin on myös siitä syystä, että lukuinnon puute on tunnistettu vapaa-ajan ongelmaksi. Muilla taiteenaloilla hyödynnetään eri ammattilaisia koulussa ja vapaa-ajalla. Miksi näin ei siis tehtäisi myös sanataiteessa, joka vielä on niin vahvasti sidoksissa lukemiseen ja kirjoittamiseen?

Sanataidekasvatus on kirjallisuuden alan taidekasvatusta. Sanataidekasvatuksen ammattilaiset tekevät jo nyt tärkeää työtä luku- ja kirjoitustaidon edistämiseksi sekä luku- ja kirjoitusinnon lisäämiseksi. Sanataidekasvattajat työskentelevät yhteiskunnan eri sektoreilla, kuten taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa, eri kasvatus- ja koulutusasteilla, kirjastoissa, taidelaitoksissa ja soveltavan taiteen parissa eri ikä- ja väestöryhmien kanssa. Sanataiteen harrastusryhmissä nuorimmat ovat alle yksivuotiaita. Alan potentiaalia ei kuitenkaan vielä hyödynnetä riittävästi, ja alalla on puute pätevistä pedagogeista.

Suomessa ei kuitenkaan ole mahdollista suorittaa sanataideopettajaksi tai sanataidepedagogiksi pätevöittävää korkeakoulututkintoa. Monet sanataideopetuksen parissa työskentelevät ovat suorittaneet maisterin tutkinnon esimerkiksi kirjallisuudesta, mutta eivät välttämättä pedagogisia opintoja. Osalla saattaa olla luokanopettajan tai lastentarhanopettajan pätevyys, mutta ei opintoja kirjallisuustieteestä tai luovasta kirjoittamisesta. Meillä on kentällä käytännön työtä tekeviä sanataideopettajia, mutta ei koulutuspolkua, jota pitkin he voivat pätevoitää ammattiinsa. Tarvitsemme korkeakoulututkinnot niin ammatissa jo toimiville kuin uusille osaajille. Tarve on kasvava. Tutkintoväylän puuttumisen vuoksi sanataideopetuksesta ei ilmesty alan kehittymiselle ja lukutaitotyön kehittämiseksi olennaista akateemista tutkimusta.

Sanataideopettajien kouluttaminen tukisi Kansallisen lukutaitostrategian tavoitteita ja lisäisi sanataidepedagogista osaamista myös perusopetuksessa. Sanataide on kirjattu kaikkien kasvatus- ja

Kirjallinen kysymys KK 388/2024 vp

koulutusasteiden opetussuunnitelmiin, ja siksi on tärkeä varmistaa, että opettajilla olisi aidosti mahdollisuus hyödyntää sanataidepedagogiikkaa työssään ja kartuttaa osaamistaan siinä. Tämä toki edellyttää metodiikkaa ja tutkimustietoa, jota kertyy vasta, kun sanataidepedagogiikka saadaan korkeakouluihin.

Vastoin yleistä luuloa äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien koulutuksessa ei lähtökohtaisesti perehdytä taidekasvatukseen. Kouluissa äidinkielen ja kirjallisuuden painopiste ei ole luovan kirjoittamisen kehittämisessä. Siinä missä äidinkielessä opitaan kirjoittamisen säännöt, sanataiteessa niitä rikotaan, ja juuri tässä piilevät sanataiteen mahdollisuudet.

Musiikkia ei opeteta pelkästään musiikkia kuuntelemalla eikä kuvataidetta ensisijaisesti taidetta katselemalla. Myös kirjallisuuden opettamisessa painopisteenä tulisi olla taiteen tekeminen, ja tämä vaatii asiansa osaavia opettajia. Sanataide on ainoa taiteenala, jolla ei ole omaa pedagogista koulutusta. Koulutuspolun ja tutkintonimikkeen puuttuminen tekee sanataiteesta poikkeuksellisen taiteenalan taiteen perusopetuksen kentällä. TPO-lain ensimmäisessä pykälässä todetaan, että taiteen perusopetus antaa oppilaalle valmiudet hakeutua ammatilliseen koulutukseen ja korkeakoulutukseen. Sanataiteen osalta laki ei toteudu, eikä sanataide näin ollen ole yhdenvertainen muiden taiteen perusopetuksen taiteenlajien rinnalla.

Sanataiteen taiteen perusopetuksen oppilasmäärät ovat valitettavan pieniä verrattuna muihin taiteenlajeihin. Vos-oppilaitoksiakin on vain yksi. Koulutuspolun puuttuminen on yksi tähän vaikuttava tekijä.

Muilla taiteenaloilla on useita koulutuspolkuja eri opetusmuotoihin. Esimerkiksi musiikkipuolella perusopetuksessa tai lukiossa toimivan musiikinopettajan koulutus ja pätevyys on eri kuin musiikin taiteen perusopetuksen opettajan koulutus ja pätevyys.

Sanataiteen taiteen perusopetusta tarjoavilla oppilaitoksilla on ollut haasteita löytää muodollisesti päteviä opettajia. Ne henkilöt, joilla on ymmärrystä niin kirjallisuudesta, yleisötyöstä kuin opettamisesta, ovat erittäin haluttuja työntekijöitä myös sanataidekoulujen ulkopuolella esimerkiksi kuntien kulttuuritoimen työntekijöinä.

Opetushallituksen päättämät taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet sanataiteelle ovat jo itsessään riittävä peruste sanataiteen korkeakoulututkinnon perustamiseksi. Meidän on taattava sanataiteen taiteen perusopetusta järjestävien oppilaitosten mahdollisuus toteuttaa laadukasta, korkeatasoista ja taiteen perusopetuksesta säädetyn lain mukaista opetusta. Siksi on tärkeää suunnata katse sanataideopettajien koulutukseen. Koulutusväylä toimisi myös motivaattorina sanataiteen oppilaille.

Eri opistot ja yhdistykset tarjoavat sanataiteen (täydennys)koulutusohjelmia, jollaisen suorittamalla esimerkiksi kirjastojen henkilökunnalla on mahdollisuus suuntautua sanataideopetukseen. Koulutusta ei kuitenkaan voida jättää kolmannen sektorin toimijoiden tehtäväksi, eikä kolmannen sektorin tarjoamilla koulutuksilla ratkaista isompia koulutuspolun puuttumiseen liittyviä ongelmia. Kolmannen sektorin koulutusta on tarjolla vain satunnaisesti, eikä koulutusten taso välttämättä ole riittävä.

Kirjallinen kysymys KK 388/2024 vp

Sanataidealan tarjoamaan laadukkaaseen lukutaitotyöhön tulee olla riittävästi koulutettuja ammattilaisia, ja työllä on voitava elää. Tällä hetkellä sanataidetta opettavat suurelta osin osa-aikaiset työntekijät, mikä ei lupaa hyvää lasten ja nuorten harrastustoiminnan jatkuvuudelle. Tämä on niin rakenne- kuin rahoituskysymys. Pitkäjänteisen työn sijaan lukutaitotyö on tällä hetkellä erilaisten yksi- ja kaksivuotisten hankkeiden varassa. Lukutaitohankkeet ovat myös pääosin muiden kuin kirjallisuusalan järjestöjen vastuulla, ja lukutaitotyötä tekevät pääosin muut kuin sanataide- ja kirjallisuusalan koulutetut ammattilaiset.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä sanataidekasvatuksen merkityksen arvioimiseksi luku- ja kirjoitustaidon sekä luku- ja kirjoitusinnon edistäjänä, pätevien sanataideopettajien saatavuuden turvaamiseksi sanataiteen taiteen perusopetuksessa, sanataideopettajan ja sanataidepedagogin korkeakoulututkintojen käynnistämiseksi sekä sanataidekasvatuksen rahoituksen saamiseksi riittävälle tasolle huomioiden muun muassa alan rooli luku- ja kirjoitustaidon edistäjänä?

Helsingissä 18.10.2024

Eeva-Johanna Eloranta sd